

PROBLEMA VOLUNTARILOR ROMÂNI DIN AUSTRO-UNGARIA ȘI PUBLICAȚIA “ROMÂNIA MARE” (1917)¹

Maria Ioniță

Publicația asupra căreia ne oprim în articolul de față poate fi socotită ca având un cert caracter bibliofil, întrucât a apărut, cu întreruperi, nici doi ani de zile. Dar meritul ei principal este acela de a se fi constituit într-o adevărată tribună de luptă pentru realizarea deplinei uniri a tuturor românilor, misiune pe care și-a îndeplinit-o cu mult succes în condiții deosebit de grele, când încă războiul prim mondial nu se încheiase, pe teritoriu străin și nedispunând de fonduri mari sau permanente. Problematika principală i-a fost, evident, cea legată de război, de refacerea armatei române în vederea reluării luptelor, dar mai ales cea destinată creării Corpului Voluntarilor Români din Rusia.

În efortul său de refacere și reorganizare după înfrângerile suferite în toamna și iarna anului 1916, dar mai ales pentru acoperirea deficitului numeric de care era puternic marcată, armata română primește un nesperat și de neprețuit sprijin prin crearea Corpului Voluntarilor Români format din foștii ofițeri și soldați români ce luptaseră în armata austro-ungară și care se aflau prizonieri în Rusia. Numărul acestora se ridică la 120.000 de oameni² încă înainte de intrarea României în război, act ce avea ca principal scop declarat eliberarea și apoi unirea tuturor românilor din teritoriile ocupate, cu patria mamă.

Dorința românilor transilvăneni și bucovineni aflați prizonieri în Rusia de a se înscrie voluntari în armata română a fost inițial privită cu neîncredere și suspiciune de autoritățile rusești, ca și de proprietarii de fabrici și moșii din Imperiul rus, care se vedeau constrânși să renunțe la o forță de muncă sigură, viguroasă și ieftină. În cele din urmă însă, în ciuda greutăților și piedicilor întâmpinate, la sfârșitul lunii decembrie 1916 se constituie la Darnița, lângă Kiev, “un mare lagăr, în care au fost aduși 250 de ofițeri și 1200 gradați, dintre prizonierii români”³. Începutul era făcut și treptat, guvernul rus care limitase numărul voluntarilor ce puteau fi recrutați la 5.000, manifestă o atitudine mai binevoitoare, permițând recrutarea a 30.000 de voluntari. Astfel, declanșată în iarna 1916-1917 și finalizată prin plecarea la Iași, în iunie 1917, a primului batalion de voluntari ardeleni, acțiunea de recrutare și instrucție, sprijinită chiar și de Marele Stat Major al armatei ruse, nemaivorbind de implicarea guvernului român și a Marelui Stat Major al armatei române prin numirea colonelului Pietraru în funcția de comandant al lagărului, devine, de la 22 august 1917, una permanentă și sistematică.

¹ În vederea redactării acestui articol a fost consultată colecția publicației “România Mare” aflată în fondul Bibliotecii Academiei Române la cota P. IV 4798.

² Constantin Kirilșescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. II, București, 1989, p. 36.

³ *Ibidem*.

Odată cu transferarea lagărului românesc chiar în Kiev, rata înscrierii de voluntari în armata română ajunge de până la 200 persoane pe zi, ceea ce face posibilă ca “de la 3 iunie la 14 noiembrie 1917, cât a durat perioada activă de recrutare și instrucție”, să fie “trimise în Moldova 11 batalioane, cu un efectiv total de 374 ofițeri și 8.261 soldați”⁴. Se explică astfel procentul mare de voluntari pe care l-au dat prizonierii români din Rusia – 8,43%⁵, față de cehi – 8% sau iugoslavi – 7,5%. În acest sens, într-un articol intitulat “Voluntarii români” apărut în ziarul “Kievleanin” din Kiev se remarcă faptul că “transilvănenii, foști supuși ai Austriei, s-au dovedit ca partea cea mai patriotică a poporului românesc. Ei sunt un popor cu sentimente curat democratice... Visul transilvănenilor e de a se desface pentru totdeauna de monarhia austro-ungară și de a se uni cu România”⁶.

De altfel presa a avut un rol extrem de important în menținerea legăturilor între prizonierii români risipiți pe toată întinderea Rusiei și în recrutarea și organizarea lor ca voluntari ai armatei Vechiului Regat. Meritul principal în atingerea scopului menționat revine publicației săptămânale editată de intelectualii Corpului de Voluntari Români din Rusia, începând cu data de 20 iulie 1917, botezată, semnificativ, “România Mare” cu subtitlul “foaia voluntarilor români din Austro-Ungaria”. Sub conducerea lui Sever Bocu, redactor șef, avându-i drept colaboratori pe Gh. Popp și Filaret Doboș, redactori, gazeta va apărea, în limba română, mai întâi la Kiev, până în ianuarie 1918, iar din 7 ianuarie și până în 8 aprilie 1919⁷, în aceleași condiții grafice și sub aceeași conducere, la Paris, cu subtitlul schimbat în “foaia voluntarilor și soldaților români în Franța și Italia”.

Încă din primul său număr pe frontispiciul căruia se făcea specificația că „exemplarele trimise lagărelor de prizonieri sunt gratuite”, gazeta “România Mare”, adresându-se prizonierilor, își asumă un rol militant și nu contemplativ. “Camarazi, risipiți prin toată nemărginirea Rusiei! Armata Voluntarilor Români, Transilvăneni și Bucovineni, face apel la voi. Cei cărora vă va cădea acest ziar în mâini, considerați-l drept un ordin de mobilizare... Veniți izolați, veniți în grupuri, veniți care cum apucați de veste”⁸. Aproape în fiecare număr al său, într-un ștraif care să-l scoată în evidență, aplicat, de obicei, pe prima sau a doua pagină era tipărit un apel mobilizator: “Cine își iubește neamul și țara se înscrie în Corpul Voluntarilor Români”⁹.

Prin asemenea repetate apeluri îndreptate “către prizonierii de origine română”, redacția “României Mari” oferea și motivația principală a demersului său, care era, în același timp, și motivația celor ce-i vor fi urmat îndemnul. “Armata română a avut mari pierderi în oameni (era în perioada marilor și sângeroaselor

⁴ *Ibidem*, p. 37.

⁵ *Ibidem*.

⁶ “România Mare”, anul I, nr.12 din octombrie 1917, p. 4.

⁷ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești*, București, 1995, p. 367.

⁸ “România Mare”, anul I, nr. 1 din 20 iulie 1917, p. 1.

⁹ *Ibidem*, nr. 11 din 28 septembrie 1917, p. 2.

bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz – n.n.). De aceea este nevoie de mai mulți voluntari... Ochii tuturor se îndreaptă spre noi, românii din Transilvania, din Banat, din Bucovina. Ei ne cheamă la datorie, la apărarea ultimului colț de pământ românesc... Nu uitați, frați Români, că pentru... ca să ne scape de urgia de veacuri a dușmanilor noștri, Românii din România liberă au lăsat totul și au suferit și au murit pentru libertatea noastră, pentru mântuirea noastră... Veniți cu toții aici, la Kiev, unde prin îngrijirea Corpului de Voluntari Români veți fi echipați și porniți repede în România”¹⁰.

În același timp, publicația “România Mare” își încunoștința cititorii – prizonierii români – , ca și pe cei deveniți deja voluntari, asupra mecanismului de funcționare a celor două servicii înființate de guvernul român în Rusia – “Corpul Voluntarilor Români” având ca atribuție principală “de a aduna prizonierii de origine română ce vor să lupte ca voluntari în armata română și a-i pregăti și echipa” și „Serviciul prizonierilor români în Rusia”, prin care s-a “organizat un întreg sistem de cercetare și ajutor pentru toți românii risipiți pe teritoriul Rusiei”¹¹. Pentru ca acest din urmă serviciu să-și poată desfășura în condiții cât mai bune activitatea, gazeta publică, începând chiar din primul număr, un model de chestionar care putea ușura strângerea de date despre prizonieri, rugând ca el să circule, fie și numai prin viu grai, și apoi, informațiile strânse să fie trimise pe adresa din Kiev a serviciului respectiv. Cele 12 întrebări cuprinse în numitul chestionar erau: „1. Numele și prenumele celor ce se află la un loc; 2. Locul exact unde se află; 3. De când sunt acolo; 4. Dacă au informații că vor fi mutați iarna de acolo; 5. La ce muncă sunt folosiți; 6. Cât sunt plătiți; 7. Dacă li se asigură hrană și locuință bună; 8. Dacă au vreo plângere de făcut; 9. Cu ce neamuri de prizonieri stau și câți sunt aceștia numeric; 10. Dacă sunt români bolnavi și în ce spital; 11. În ce locuri apropiate știu că mai sunt români; 12. Câți din ei vor să intre voluntari în armata română”¹². Periodic, publicația anunța trimiterea în lagărele unde erau prizonieri de origine română a “noi conferențieri pentru ușurarea soartei prizonierilor români și pentru înlesnirea înscrierii de voluntari”¹³.

Redacția săptămânalului “România Mare” este inițiatoarea, în numărul său din 28 septembrie 1917 a “fondului de ajutorare a prizonierilor români”¹⁴. Și tot ea face popularizarea și subscrie cea dintâi în favoarea altor două fonduri – cel destinat prizonierilor bolnavi, răniți sau invalizi¹⁵ și “fondul de propagandă în străinătate urmărind distrugerea Austro-Ungariei”¹⁶. Primii care contribuie cu sume apreciabile la constituirea “fondului de ajutorare a prizonierilor români”, considerând că “cine dă la vreme, dă de două ori” sunt comandantul lagărului Corpului

¹⁰ *Ibidem*, nr. 6 din 24 august 1917, p. 1.

¹¹ *Ibidem*, nr. 14 din 19 octombrie 1917, p. 3.

¹² *Ibidem*, nr. 1 din 20 iulie 1917, p. 4.

¹³ *Ibidem*, nr. 7 din 31 august 1917, p. 4.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 11 din 28 septembrie 1917, p. 1.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 12 din 5 octombrie 1917, p. 1.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 20 din 5 decembrie 1917, p. 3.

Voluntarilor Români din Kiev, colonelul Pietraru – 500 ruble, dr. G. Creangă, subdirectorul Creditului Funciar – 400 ruble, locotenentul Emil Monția – 20 ruble, Filaret Doboș – 20 ruble, Sever Bocu – 40 ruble, ca și câțiva studenți basarabeni, cu sume modeste – 2-3 ruble, dar al căror gest era simbolic. În decembrie 1917 “fondul de ajutorare a prizonierilor români” ajunsese să însumeze 25.202,12 ruble¹⁷ la care se adaugă cei 25.000 de lei dăruți de guvernul român în octombrie 1917 și cei 20.000 de lei trimiși de Societatea „Dacia Traiană”¹⁸. La sporirea fondului contribuie, în decembrie 1917, și Banca Națională a României cu suma de 5.000 de ruble și Banca de asigurare “Dacia România” cu suma de 7.000 de ruble¹⁹.

Nu putem ignora un alt fel de apel pe care redacția “României Mari” îl face către cititorii săi, contribuind de data aceasta la sprijinirea, pe plan moral, a prizonierilor români. La 26 octombrie 1917 ea cerea ajutorul celor ce aveau posibilitatea să participe la constituirea unui fond de cărți “pentru acești bieți nenorociți, dați uitării atâta amar de vreme. De trei ani de zile trăesc acești oameni fără nici o știre de la ai lor de acasă, departe de cunoscuți și prieteni, izolați de neamul lor”²⁰.

În sfârșit, prin relatarea detaliată mai întâi a plecării primului batalion de voluntari ardeleni și a festivităților prilejuite de sosirea lor la Iași și depunerea jurământului în fața Regelui Ferdinand I, a I.P.S. Mitropolitul Moldovei Pimen, a primului ministru, Ionel I. C. Brătianu și a celorlalți membri ai guvernului, urmată de prezentarea, pe larg, a manifestărilor de entuziasm care însoțeau, de fiecare dată, plecarea unui nou batalion de voluntari către România, publicația “România Mare” a contribuit, substanțial, la creșterea numărului celor ce se înscriau, ca voluntari, în armata română.

Ce puteau să trezească în sufletul prizonierilor români care citeau gazeta, cuvintele rostite, de pildă, de către colonelul Pietraru la plecarea, din Kiev spre România, la 2 octombrie 1917, a celui de-al optulea batalion de voluntari format din 900 de ardeleni și bucovineni, decât dorința de a le urma exemplul. “Mergeți cu bine și luptați ca și frații voștri. Acolo veți găsi un Rege mare și viteaz, generali și ofițeri iscusiți în conducerea luptelor și soldați viteji oțeliți în luptă cu cel mai aprig dușman. Veți găsi o Regină bună, care îngrijește de cei răniți cu o duioșie de adevărată mamă. Mergeți fără grijă! Vă așteaptă cinstea și onorurile țării românești, care salută în voi pe fiii teritoriilor subjugate de veacuri și cari dorește să le unească cu ea”²¹.

Într-adevăr, impactul pe care l-a avut publicația “România Mare” asupra cititorilor ei a fost imens, depășind toate așteptările, mai ales că ajungerea gazetei la destinație era îngreunată de distanțele mari între localitățile unde trăiau și munceau prizonierii români. Din acest motiv, rubrica destinată a publica scrisorile

¹⁷ *Ibidem*, nr. 22 din 22 decembrie 1917, p. 3.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 15 din 26 octombrie 1917, p. 3.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 20 din 5 decembrie 1917, p. 4.

²⁰ *Ibidem*, nr. 15 din 26 octombrie 1917, p. 4.

²¹ *Ibidem*, nr. 12 din 5 octombrie 1917, p. 1.

sosite pe adresa redacției gazetei și intitulată “<<România Mare>> printre prizonieri”, va deveni curând neîncăpătoare.

Ioan Marcu “român din comitatul Brașov”, prizonier în gubernia Eroslav mulțumea redacției pentru ziarul trimis, relatând: “O bucurie nemaipomenită a fost între noi când am primit jurnalul. L-am cetit cu voce voioasă cuvântul nostru românesc, pe care dorim să nu-l pierdem niciodată, pentru aceea suntem datori să ni-l apărăm și cu iubire unul de altul să ni-l câștigăm”²². Menționând că, din 1916 a cerut să fie înscris voluntar, el roagă redacția să-l sprijine în realizarea acestei dorințe.

Aceeași cerere este adresată redacției “României Mari” și de Ioan Bota din Câmpeni²³, prizonier în gubernia Kiev, de „Toader Matei și soții”²⁴, de Iulian Flămându, “fost învățător din Transnistria”²⁵, de Ludae Ion, prizonier în gubernia Perm, care, vorbind în numele altor 23 de români aflați în acel lagăr, menționează: „noi încă așteptăm cu căldură să fim chemați sub steagul național al dumneavoastră”²⁶.

Șapte români aflați prizonieri la Alpaievsk și Verhoturi scriu redacției gazetei că s-au înscris voluntari chiar de la începutul războiului și “am început a lucra un drapel (tricolorul românesc – n.n.) care ne-a costat 30 ruble”²⁷. Mai mult, pentru a-și pune în aplicare intenția de a intra în armata română au fugit de două ori din lagăr, au fost prinși și bătuți, iar drapelul le-a fost luat de ruși. Și exemplele ar putea continua la nesfârșit, pentru că paginile gazetei și, mai ales rubrica menționată, abundă în asemenea știri și întâmplări uneori de-a dreptul incredibile și impresionante.

Concluzionând, putem afirma cu certitudine că, dincolo de scăderile inerente unei asemenea întreprinderi – o publicație apărută pe teritoriu străin, în condiții deosebit de vitrege și nedispunând întotdeauna de fondurile necesare – , “România Mare” se constituie, nu numai într-o tribună de luptă, dar și într-o cronică fidelă a problemelor cu care se confruntau prizonierii români din Rusia, în dorința lor de a deveni voluntari în armata română și a sluji astfel, idealul național al unirii tuturor românilor într-un singur stat.

LE PROBLÈME DE VOLONTIERS ROUMAINS D'AUTRICHE-HONGRIE ET LA PUBLICATION "ROMÂNIA MARE" (LA GRANDE ROUMANIE)

- Résumé -

²² *Ibidem*, nr. 4 din 10 august 1917, p. 3.

²³ *Ibidem*, nr. 5 din 17 august 1917, p. 3.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, nr. 6 din 24 august 1917, p. 4.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, nr. 8 din 7 septembrie 1917, p. 2.

Dans l'article ayant le titre de plus haut l'auteur met en discussions un problème moins abordé et traité d'une manière assez superficielle jusqu'à présent, celui des roumains de Transylvanie et de la Bucovine devenus prisonniers en Russie, pendant la première guerre mondiale et l'accomplissement de leur désir de s'inscrire comme volontiers dans l'armée roumaine, apportant ainsi leur contribution à la réalisation du rêve d'union de tous les roumains dans un seul état.

Pour montrer combien de réelle, actuelle et aigu était ce problème, l'auteur utilise, faisant l'analyse, les précieuses informations qu'on trouve dans l'hebdomadaire "România Mare" (La Grande Roumanie), ayant comme sous-titre "la feuille des volontiers roumains d'Autriche-Hongrie", éditée par les intellectuels du Corps de Volontiers Roumains de Russie, sous la présidence de Sever Bocu, dès le 20 juillet 1917. La gazette est apparue, en roumain, d'abord à Kiev, jusqu'au mois de janvier 1918, et en suite, du 7 janvier jusqu'au 8 avril 1919, dans les mêmes conditions graphiques et ayant la même présidence, à Paris, mais avec un sous-titre changé – "la feuille de volontiers et des soldats roumains de France et d'Italie".

A part le mérite du maintien permanent des liaisons entre les prisonniers roumains repandus dans toute l'immense Russie, la publication "România Mare" s'est assumée, du commencement, un rôle militant et non contemplatif, elle a eu le rôle d'organiser, pratiquement, les unités de volontiers recrutés, en s'occupant de leur départ vers la Roumanie pour lutter dans l'armée de l'Ancien Royaume. En même temps, "România Mare" est celle qui a initié, plusieurs fois, des quêtes pour la constitution, en septembre 1917, du "fond d'aide des prisonniers roumains", comme d'ailleurs aussi d'autres deux fonds, de même très utiles – celui destiné aux prisonniers malades ou invalides et "le fond de propagande à l'étranger pour la destruction de l'Autriche-Hongrie".

En conclusion, l'auteur montre qu'on peut affirmer avec certitude qu'en dépit des inadvertances inhérentes pour une pareille publication issue sur un territoire étranger, dans des conditions très difficiles et n'ayant pas toujours les moyens financiers nécessaires, "România Mare" a représenté non seulement une tribune de lutte mais aussi une chronique fidèle des problèmes des prisonniers roumains de Russie dans leur désir de s'enrôler comme volontiers dans l'armée roumaine et de servir, ainsi, l'idéal national de la Grande Union.